

Yu Bugithin

A

Abib Bin m'on e pul ko kalendar ko Hebrew, gonpan lukngun e March nge mada' ko lukngun e April; ma ku yima yog ni Nisan.

Acacia Ba gek'iy nma yib e flores riy ma ba el e ren riy.

Adar Bin ragag nge l'agruw e pul ko kalendar ko Hebrew, gonpan lukngun e February nge mada' nga lukngun e March.

Agate Bmit e malang nib stotolang pulwon ma ba yo'or ra'en, machane ba ga' nga daken e wech-wech nge mare'niw.

Alabaster Bmit e malang nib munguy maba ra'en milik, ni yima ngongoliy yochi rume' riy.

Aloe Ban'en ni bfel' bon ni yima fek u bmit e pan. Yima fanay ni falay nge florida.

Alpha nge Omega Fithingan e bin m'on nge bin tomur e yol ni Greek, ni be yip' fan e tabolingin nge tungun, bin m'on nge bin tomur, nge feni langob nge feni dariy thibngin Got.

Amethyst Bmit e malang nib stotolang pulwon ma ba (purple ara violet) ra'en.

Armor Madan e mael nib el el ni dabi kur ko saydon.

Artemis Fithingan ba got ni bpin nu Greece nma yong'olnag yin e ppin ngi i diyen.

Asherah Ba got ko yong'ol ni be' ni bpin nma meybil yu Kanaan ngak; ma puluwon ko got ni

pumo'on e Baal. Tomuren ni kol e Hebrew yu Kanaan ma bo'or i yad e i meybil ko gali got ney.

Astarte Ba got ko yong'ol nge mael ni un ta'fan kakrom u u Near East.

B

Baal Ba got ko yongo'ol ni i meybil piyu Kanaan ngay, ma puluwon ko got ni bpin e Asherah. Tomuren nike kol e Hebrew e nam nu Kanaan ka ra pired ngay ma yad tabab i meybil ko gal got ney.

Baal ko M'ag Fithingan Baal nma yog e girdi' nu Shekem.

Balsam Bmit i gek'iy ni yima fek bogi ban'en riy ni bfel' bon ni yima fanay ni falay nge florida.

Barley Bmit e *grain* ni ku yima yung ni bod e *wheat* ma ku yima kay.

Beelzebul Ba ngachal u lan e *Bin Be'ech e M'ag* ni fithingan fare mo'oniyan' ni pilung ko gubin e kan ni kireb.

Binaw ku David (David's City) Ulan e *Bin Kakrom e M'ag* e be yip' fan bang u Jerusalem ni kol David ko mael nge fek u pa' e girdi' nu Jebus. Ma ulan e *Bin Be'ech e M'ag* e be yip' fan yu Betlem.

Breastplate Bang ko madan e mael nma upnguy ngorngorey, ma yungyal' e keru'uy e yima upnguy ngay nge ayuwegey ko gan e gat'ing nge saydon.

Bronze Bmit e wasey ni ba dake m'areniw ra'en.

Bul Fithingan e bin meruk e pul ko kalendar ni Hebrew, ni gonpan a lukngun e October nge mada' nga lukngun e November.

C

Calamus Bmit e gerger ni bfel' bon.

Camp Bang i ban'en nike yan i gif ba ulung i girdi' ngay u tanggin e *tent* ara yochi na'un boch ngiyal'.

Carnelian Bmit e malang nib stotolang puluwon ma ba row ra'en. 444

Cart Ba karro ni l'agruw e tayapyap riy nma girngiy e os fa garbaw.

Cassia Ban'en ni yima fek u keru' bmit e gek'iy ngu'un fanay ya bfel' lamean.

Chalcedony Bmit i malang nib stotolang puluwon nib pathethaw ra'en ara ba ra'en milik.

Circumcise (Maad'ad ni bod ni yog e Motochiyel rok Moses) Ngan th'ab e biyach u taban e n'en ko pumo'on; Gubin e bitir ni pumo'on nu Israel ni yima maad'adnag, ko rofen ni gamen e meruk e rran yangren, nib pow ko m'ag u thilin Got nge girdi' rok.

Coral Bmit e lugoch ni bfel' ra'en ni yima fanay ni churwo' nge ku boch e nunuw.

Couch Bangi chiya nib munguy ma ba ga' radan ni yima par ara yima thig nga daken.

Cush Bang i binaw ni tabab ko yimuch u Egypt nge mada' ko gin bay yu Ethiopia ngu Sudan riy e chiney.

D

Dagon Fithingan e bin th'abi ga' e got rok piyu Filistia.

Dead Sea Bang i day ni ragag nge nel' e mayel ko ngek u Jerusalem ni dariy ban'en riy ni bfos ya ir e th'abi buday ko day nu fayleng.

Demon Ba kan ni kireb ni bay gelngin ni nge gafgownag e girdi', yima leamnag ni ir e tapigpig nge tamol'og ku Mo'oniyan'.

Desert Bang i ban'en nib mlik' ma ba yan'yan' ni ba ga' nder tugul ban'en riy.

Dipper Fithingan ba ulung i t'uf ni bod ya'an ba nim nib n'uw kolen.

Dongki (Donkey) Ba gamanman ni bod bochi os nib achig nma fek e chugom nge girdi'.

Dove Bmit e bulogol nib wechwech ma ir e pow ko gapas.

Dragon Ba gamanman ni bay ko yat ni bod ba galuf nib ga', ir e pow ku Mo'oniyan' ko Revelation 12:3-13.

Duwan e Felfelan' (Year of Restoration) ara (Jubilee) Gubin e wugem e duw u Israel, mra be' ma nge sul e tirok ngak. U lan re duw ney e yima sulweg e binaw fa na'un fa chugom ko an som'on ni tafen ara fen, ma yima pag e sib ni Jew nge yan nike puf mat'won, ma dab ni woldug u lan re duw nem.

E

Efod Yu yang u Bible e de tamilang fan e re bugithin ney riy, machane yu yang e be yip' fan bang ko mad rok fare Prist Th'abi Ga'. Ma yu yang e be yip' fan ban'en ni yima fanay ngan nang e tin bayib nga m'on.

Elul Bin nel' e pul ko kalendar ni Hebrew; gonpan lukngun e August nge mada' nga lukngun e September.

Emperor Ba pilung nib yo'or e binaw nge nam ni bay u tan lungun.

Epicurean Pi'in ur folgad ko machib rok Epicurus, ni be' u Greece ni i yog ni felfelan' e ir e th'abi tolang ko tin ni bfel ko yafos.

Epileptic Be' ni bay ba m'ar ko thamthaem rok' nma da'da' me thig nga but'.

Ethanim Bin medlip e pul ko kalendar ni Hebrew, lukngun e September nge mada nga lukngun e October, boch e ngara' ma kunog ni Tishri.
445

Ethiopia (mu guy e Cush)

Eunuch Be' nib pumo'on ni kan maad'adnag ni dabkiyag ni ngar pirew e ppin.

F

Fayleng ko Yam' Bangi ban'en nma leamnag e girdi' nra yim' e girdi' me yan ngay nib talumor ni bay u tane but' u ar.

Feldspar Ba malang nib el mab yo'or ra'en ma ba galrael.

Fig Ba gek'iy ni yima kay wom'ngin. Ngiyal'nem e *Fig* e pow ko flaab nge gapas. Yima fal'eg e kek nge wayin riy, ma yuwan e yima lifith ni dug, pilet, nge ambrela, ma ku yima fanay ni flay. *Fig* e reb e ban'en nrib t'uf ko Filistine.

Filosofer (Philosopher) Be' nma be'eg nge fil bokum ban'en u fayleng ni nge nang fan e yafos.

Flax Yoch ke waldug ni yima yung ni tha'an keru' e yima fal'eg e mad ni linen riy.

Frankincense Ba incense nib tolang puluwon mab t'uf nni fek ko logwen kenggin bmit e gek'iy ni yira urfiy ma bfel' bon.

G

Gachalpen (Apostle) Reb fa ragag nge l'agruw i pumo'on ni mel'eg Jesus ni ngu'ur leked ma yad be ayweg. Ku yima yog ku Paul nge ku boch e Kristiano u lan e *Bin Be'ech e M'ag*.

Gagepnag (Anoint) Ngani liyef ara ni pu'og e gagep ko *olive* nga daken be' ni yibe ta'fan ara yibe ta' nga ba liw ni nge rin' ba marwel.

Garnet Bmit e malang nib stotolang puluwon ma ba row ra'en ni yima fanay ko nunuw.

Gazelle Bmit e deer nra mithmith ma rib towrug ni bfel' i yaliy.

Gentile Demutrug be' ni gathi ba Jew.

Gin Ba Thothup (Holy Place) Bang u lan e Tempel nib ga' ma bmidgid ko Gin Th'abi Thothup ni bangi kateng e bay u thilin e gal senggil ney.

Gin Th'abi Thothup (Most Holy Place) Ba senggil u Tempel ni rib ga'fan, ya tagil' e *Kahol ko M'ag*. Go' fare *Prist ni Th'abi Ga'* e ra yan nga langgin e re senggil ney nri ta'abyay u reb e duw ko rofen ni *Yaran e Bayul*.

Girngiy e pow (Cast lots or draw lots) Rogon ni yima Duwgiliy ban'en e yima girngiy baley lek u fithik' bthum nib thilthil n'umngin, ara non' yochi malang nga but' ni bay e pow riy, nge ku boch nma rin' yu Israel ni yalenrad nib thilthil rogon.

Grain Yochi awoch ni bod e komey ni yima kay.

Grape Bmit e woldug nma garawraw ni yu punug wom'ngin ni yima kay, yima gil'ad ngeb e raisin riy ma kuyma ngongliy e wayin riy.

H

Hades Thin nu Greece ni bay ko *Bin Be'ech e M'ag* ni be yip' fan e fayleng ko yam'.

Harp Ba talin e musik ni dalip e tabthung riy ma bay bogi seng u thilin ni ir e yima chubeg nga buguli pa'ey.

Hebrew Girdi' nu Israel, boch ngara' ma kunog e Jew ngorad.

Hermes Fithingan ba got nu Greece ni ir e tamol'og ko pi got.

Honey Ba ggan nib athib ma ba mulogguy nma kunuy e ngul ko flores. 446

Hyssop Bmit e gerger nib tapa'pa' ni yima fenay ni ngu'un lithag ko gagep fa ran ngan atngiy u nap'an e pi gam'ing ko taliw.

I

Incense Ban'en ni yima urfiy nge yan bon ni bfel'. Ma urfiy piyu Israel u nap'an e meybil.

J

Jackal Bochi gamanman ni malboch ni bod ya'an bmit e pilis ni *fox* fithingan.

Javelin Ba sarey nib ngoch mma ba'ud ni i fek e salthaw kakrom.

Jasper Bmit e malang nib stotolang pulwon ni bo'or ra'en; bin nnog u Bible e gonpan ba galunglung ara ba tamilang ra'en.

Jebusites Ba ulung i girdi'nu Kanaan ni ur pired u Jebus niki yima yog e re gin'em ni Jerusalem.

Jews Girdi' nu Judah ara chon e genong ku Judah, me boch ngara' minog ngak demutrug be' ko fa ragag nge l'agruw i genong nu Israel.

K

Kahol ko M'ag (Covenant Box) Ba kahol ni ren ni kan ing ko gol ntagil' fa gal raba' i malang ni kan yoloy fa ragag i Motochiyel nga daken.

Kislev Bin mereb e pul ko kalendar ni Hebrew, i tabab u lukngun e November nge mada' nga lukngun e December.

Kerubim Ban'en nib fos ni bay pon ni kan weliy rogon ko Ezekiel 1:5-13.

L

Leviathan Fithingan ba kokow nu maday ni bay ko yat ni be yip' fan e togopaluw nge kireb; ku bay murung'agen ko babyor rok yu Kanaan kakrom.

Levite Be' ko genong ku Levi, fa be' ni pumo'on nma ayuweg e prist ko pi farwol ko gam'ing u Tempel.

Lily Bmit e giyab ni bfel' ya'an e flores riy.

Low nib to'ar (Abyss) Bang i ban'en nib to'ar u lan e fayleng ni kani kalbusnag e pi mo'onyan' riy nge taw ko bin tomur e gechig.

Lyre Bmit e *harp* ni talin e musik.

M

Maad'ad ni bod ni yog e Motochiyel rok Moses Mu guy e (*Circumcise*).

Madnom ko Flowa Ndariy e Is Riy (Festival of Unleavened Bread) Ba madnom rok yu Israel ni medlip e rran n'umngin nap'an ni yima tay nga tomur ko Paluk'af, ni fan ko fa ngiyal' kakrom ni chuw e pi chitamangirad ko sib u Egypt. Re wik nem e dabni kay e flowa ni bay e is riy.

Madnom ko M'ug e Pul (New Moon Festival) Yima tay re madnom ney ko rofen ni kafiniyag ni ngan guy e pul nri kab gilgith. Rofen ney e danir maruwel ya ngan toffan, mini meybil, mini pi' e maligach, mini abich ngan madnom.

Madnom ko T'ar Wom'engin e Woldug (Harvest Festival) Ba madnom rok yu Israel ko ngiyal'

ni ngan th'ab e *wheat* ni yima tay u tungun e May ma wugem e rran nga tomuren e Paluk'af.

Madnom ko Temple (Festival of Dedication) fa (Hanukkah) Nap'an e ra'ay nge nel' i ragag nge lal e duw nga m'on ni dawori yib Kristus me cham yu Israel ngar li'ed e pi to'ogor rorad ni ka'ar koled fare Tempel u Jerusalem; me sul fare Tempel 447 ngak yu Israel mra madnom nigned ni meruk e rran. Re madnom nem ni thin ni Hebrew e "Hanukkah" fithingan.

Madnom ko Yochi Na'un (Festival of Shelters) Ba madnom rok yu Israel ni yima tay u tungun e mt'ar wom'engin e woldug, ni nge pugworan e pi duw ni i malekag e pi chitamangirad ni kakrom u daken e ted i yan. Yima toy yochi na'un ngu'un par riy u nap'an re madnom ney.

M'ag (Covenant) Yalen ba tha' nike ta'reb an'uy ngay; u thilin l'agrow ni' ara l'agruw ke girdi', ara thilin Got nge be' ara Got nge bake girdi'. Re bugithin ney ko *Bin Kakrom e M'ag Rok Got* e be yip' fan rogon e tha'ni nge par u thilin Got nge girdi' nu Israel ni ta'reban'rad ngay u nap'an Moses.

Maligach ko Denen (Sin Offering) Ba maligach ni nge chuweg e denen ko prist.

Maligach ni Grain (Grain Offering) Ba maligach ni grain e yima pi' ni yibe og e magaer ngak Got.

Maligach nma Gapaseg Thilin Got nge Girdi' (Fellowship Offering) Ku reb e maligach ni be dag nike fel' thilin Got nge girdi'. Bang ko fare gamanman e ir e kan urify u daken e altar; ma gin ke magey e ke kay e girdi' ni yad be un ko meybil u rom.

Maligach ni Mo'oruf (Burnt Offering) Ba maligach ni kan urfiy ba gamanman nib polo' u daken e altar; boch e maligach e kemus ni yuyang ko gamanman e yima orfeg.

Manna Ba ggan ni i kay yu Israel nnap'an ni yad be malekag u ted i yan. Nochi ban'en ni ba wechwech ma ba gilgith ni bay oloyen (mu guy e Exodus 16:14–21).

Mandrake Ba mit e pan nib achig ni yima leam-nag nra kay be' ni bpin wom'engin fa lik'ngin me momnag ni nge diyen.

Messiah Fithingan ba liw ko Hebrew ni fan e “*En ni kan Gagepnag*” nnog ngak fare Tabiyul nni micheg ni bayib, ni wub rok' e i yog e pi profet nib kakrom u m'on ni nge yib. Re bugithin ney ni Greek e *Kristus*; ta'reb fan.

Millet Bmit e *grain* ni yima yung ngu'un kay wom'engin.

Molek (Molech) Reb e got ko girdi' ni kakrom u Kanaan.

Motochiyel (Law) Iram fithingan fa lal ke babiyor ni bay nga m'on ko *Bin Kakrom e M'ag* nma yog e Jew, ma ku yima yog ko yuke *Babiyor rok Moses*. Yungyal' minog ko *Bin Kakrom e M'ag*.

Mow (Vow) Yibe micheg bbugithin fa yibe micheg ban'en ni ngan rin' u fithingan Got.

Mule Ba gamanman ni ba chugur ya'an ko os, ya chitiningin e ba os ma chitamangin e ba dongki.

Mustard Ba ke woldug nib ga' ma rib achichig awochngin, yima bilig awochngin ngu'un tay ko ggan ni nge fel'eg lamem.

Myrrh Guy u ba gek'iy ni bfel' bon ma ba tolang pulwon, ma ku yima fanay ni flay (Mark 15:23) ma

ku yima fanay ngak be' nike yim' u m'on ni ngan k'eyag (John 19:39).

Myrtle Bmit e gek'iy nma par nib galunglung ni gubin ngiyal'.

N

Nard Bmit e florida nib tolang pulwon ni yima fek u bmit e gek'iy.

Nazarene Yima yog ku be' ko binaw nu Natharet. Ma ku u nog ni yibe 448 yip' fan Jesus, nge tin som'on e kristiyano (muguy Acts 24:5).

Nazirite Be' ni ognag ir ngak Got nge mow nga daken, ma dabi unum e wayin fa biya, dabni th'ab piyen lolugen, ma dabi math ko yam'.

Nifiy ni dabi math (Hell) Bangi ban'en ni tafen e gechig. Ni bay e nifiy riy.

Nisan Mu guy e *Abib*.

O

Olive Bmit e gek'iy ni yima yung ya bfel' wom'engin ma yima fek e gapgep riy.

Onyx Bmit e malang ni ba stotolang pulwon ma ba yo'or ra'en.

Orion Ba ulung i t'uf.

Ostrich Ba arche' nrrib ga' nder changag, ma l'agruw buguli'ay ma bpey ko mil. Ra ilal reb ma gonpan ragag e fit tolngin ma 175 e pawn tomalngin.

P

Pag e abich (Fasting) Dabkuni abich ni bay nap'an ni fan ko meybil ngak Got.

Paluk'af (Passover) Ba madnom rok' piyu Israel yad ma madnom ni fan e ni chuweg e tin

kakrom e Hebrew u tan pa' yu Egypt. Fare Engel ko yam' e li'e bin nganni' u gubin e tabnaw nu Egypt me luk'af gubin e tabnaw ko pi Hebrew. Exodus 12:23-27.

Paradise Fithingan yu tharmiy. (Luke 23:43)

Pentekost (Pentecost) Thin nu Greece ni fithngan e madnom rok piyu Israel ni Madnom ko T'ar Wom'engin Woldug. Fan e Pentekost e *wugem* ya yima tay re madnom ney u wugem e rran nga tomuren e Paluk'af.

Pharisee Ba ulung i girdi' ko taliw rok e pi Jew u nap'an Jesus. Yad ba almirin ko Motochiyel ku Moses nge ku boch ni ku non' ngay ni kakrom i yib.

Pi Chon e Tharmiy (Heavenly Beings) Bogi kan (muguy e Genesis 6:2)

Pleiades Fithingan ba ulung i t'uf. (Job 9:9)

Bpin rok' (Concubine) Be' ni bpin nma pigpig ngak be' nib pumo'on ma kuyow ma par ngu'ur fakyew e btir. Machane gathi ir le'engin fare pumo'on. Bay mat'wun ni ir e bpin rok ma fare mo'on e yima yog ni figirngin.

Pi Tayugang' Ko Prist (Chief Priests) Mu guy e prist.

Pomegranate Wom'engin bmit e gek'iy ni yima kay, nib rowrow, ma bod wom'engin ba arfath nib ga'.

Prist (Priest) Be ni pumo'on nma gagyegnag e gam'ingin e liyor u Tempel mma pi' e maligach.

Prist ni Owchen Levi (Levitical Priest) Ba prist ko Hebrew ni be' ko genong ku Levi.

Prist ni Th'abi Ga' (High Priest) Bin bugulebuth e liw ko Prist. Go' ir e ma yan ngalan e Gin Th'abi Thothup u Tempel.

Profet (Prophet) Be' nma weliy e thin ku Got ngak e girdi'.

Q

Quartz Bmit e malang ni ba stotolang pulwon ma ba yo'or ra'en.

Queen Le'engin e pilung.

R

Rabbi Thin ni Hebrew ni fan e *Sensey Rog.* 449

Ragag e Pasent ni Fen Got (Tithe) Ragag e pasent ko tin ke thognag be' ko maruwel ni ki i tay ara wom'engin e woldug rok e fen Got ni thingari pi' ngani maruweliy e tirok' Got ngay. (Malaki 3:10)

Red Sea Fithingan yu yang i lipath nge mariw ni aram tagil' fapi n'en ni buch nni weliy ko Exodus 13.

Rran ko Dum'madil (Day of Preparation) Bin nel' e rran, (Friday), ni rofen ni yima t'ar madilen e Sabbath (Sebedo).

S

Sabbath Bin medlip e rran ko wik ko girdi' ni Jew, ra tabab nike aw e yal' ko Friday nge mada' ko ngiyal' nike aw e yal' ko Sebedo. Ba rran nib thothup ni dabni maruwel.

Sadducees Bochi ulung ko taliw ko pi Jewish u nap'an e *Bin Be'ech e M'ag* nib ga' ni prist chonggin.

Samaritan Be' nu Samaria ni bbinaw u thilin yu Judea ngu Galilee.

Sanctuary Ba na'un nib tabgul ni fan ko meybil nge liyor ngak Got. Ku yima yog ko chi gin tagil' e maligach ma gathi fare na'un ni ga'ngin.

Sapphire Ba malang ni rib tolang pulwon ma ba ga' ni yarra' ra'en.

Scepter Ba lek nib ngoch nma kol e pilung ni pow ko lung, nib ga' lungun.

Scorpion Bochi gamanman nma gararaw ni meruk ay ma ba n'uw buk' ma bay e yub rok.

Shebat Bin ragag nge ta'reb e pul ko kalendar ni Hebrew, lukngun e January nge mada' nga lukngun e February.

Shield Bangi wasey nib ga' radan ni yima fek ko mael ni ngu'un pilig e sarey, saydon nge yar ngay.

Sivan Bin dalip e pul ko kalendar ni Hebrew, i tabab u lukngun e May nge taw nga lukngun e June.

SOMOL Ireray e re ngachal ni kan fanay ko re ke Bible ney nike yan nga luwan fithngan Got ko Hebrew ni bay ko bin Kakrom e M'ag ni Yahweh.

Spring Fithingan bangiyal' ko yafang ni be chuw e ayis u daken e but' ma be tabab ni be sul yuwan e gek'iy nge flores.

Sulfur Ban'en nma yik' nib gel gawalngin me yib bon nib kireb.

Synagogue Ba na'un nma mu'ulung e Jews ngay ko meybil nib ga' ni gubin e Sabbath.

T

Tabayul (Savior) Ma yip' fan Jesus Kristus ni cha' ni Got e mel'eg ni nge ayweg me bayuliy e girdi' rok.

Tamachib ko Motochiyel (Teachers of the Law) Pumo'on ni yad ma fil ko girdi' fan e motochiyel ko *Bin Kakrom e M'ag*, nrib ga' nga daken e lal kean ni som'on e babyor.

Tambourine Ba talin e musik ni bochi *drum* ni kan the'the' yochiyang i wasey u marichelen

ni yira rurug me chobchob, baga' ni bpin e ma chubeg.

Tebeth Bin ragag e pul ko kalendar ko Hebrew, lukngun e December nge mada' nga lukngun e January.

Tenant Be' nma woldug u daken e binaw ku be' me pi' puluwon ni boch wom'engin e woldug ko fagi binaw.

Tent Bangi lay ni kan n'uf ngalang nga yu ley i gek'iy.

Tent u P'ewowchen Somol (Tent of the Lord's Presence) Ba *Tent* nib 450 ga' ni kan weliy ya'an ko Exodus 26, ni ir tagil' e meybil rok yu Israel nge taw ko ngiyal' nike toy Solomon e Tempel.

Topaz Bmit e malang nib stotolang puluwon ma ba maguchol ra'en.

Turquoise Bmit e malang nib stotolang pulwon nib yarra' ra'en, ma ku ma ma'athuk ra'en e galunglung ngay.

U

Urim and Thumim L'agruw i ba'nen nma fanay e prist nu Israel ni ngan nang lanyan' Got.

W

Wheat Bmit e *grain* ni yima ngongliy e flowa riy.

Y

Yaran e Bayul (Day of Atonement) Bin th'abi ga' ko pi madnom nib thothup nu Israel, ni aram e rofen ni fare Prist ni Th'abi Ga' e ma pi' e maligach ni fan ko denen rok e girdi' nu Israel. (Levitikus 16)

Yoke Baley i gek'iy nib tomal ni yima ayliy nga daken bilel'ugun l'agrow i garbaw ngan m'ag, ni

fan e nge yag nra girngiy ban'en ni bod e karro ni ta'reb rogorow ngay.

Z

Zeus Fithingan e bin th'abi tolang e got rok yu Greece.

Zion Ku reb i fithingan yu Jerusalem. Ma ku yima yog ko fare burey nu Jerusalem nni toy e Tempel ngay.

Ziv Fithingan e bin l'agruw e pul ko kalendar ko Hebrew, ni tabab u lukngun e April nge taw nga lukngun e May.

Bible Ni Thothup
The Holy Bible in the Yapese language of the
Federated States of Micronesia

Copyright © 2007 Bible Society of Micronesia

Language: Yapese

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

    You include the above copyright and source information.

    You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-12-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 13 Dec 2023

37b6628b-b71d-5df3-af33-fc1d4dd69788